

Розділ 1. Теоретично-методичні основи оздоровчої фізичної культури

Лекція № 2. Система управління оздоровчою фізичною культурою в Україні

План:

1. Державна політика в галузі оздоровчої фізичної культури
2. Стан та перспективи розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні
3. Державні та громадські організації в системі управління оздоровчою фізичною культурою
4. Фізкультурно-оздоровчий менеджмент та маркетинг

Оздоровча фізична культура – складова частина культури суспільства й самої людини, основою специфічного змісту якої є раціональне використання рухової активності як фактору зміцнення здоров'я, оптимізації фізичного стану. Мета оздоровчої фізичної культури – зміцнення здоров'я, підтримка працездатності, відновлення порушених функцій організму.

У більшості країн світу управління фізичною культурою здійснюється організаціями двох типів: державними і громадськими. Україна в цьому відношенні не виняток.

Економіка масового спорту - це об'ємне і комплексне поняття, що охоплює величезний пласт економічних відносин, пов'язаних з виробництвом такого нематеріального продукту, як здоров'я, розвага, довголіття.

Інвестуючи в рухову активність і спорт, держава, компанії та приватні особи домагаються не тільки чисто економічних ефектів, але і покращують якість людського капіталу за багатьма параметрами - етичного, естетичного, ціннісного плану.

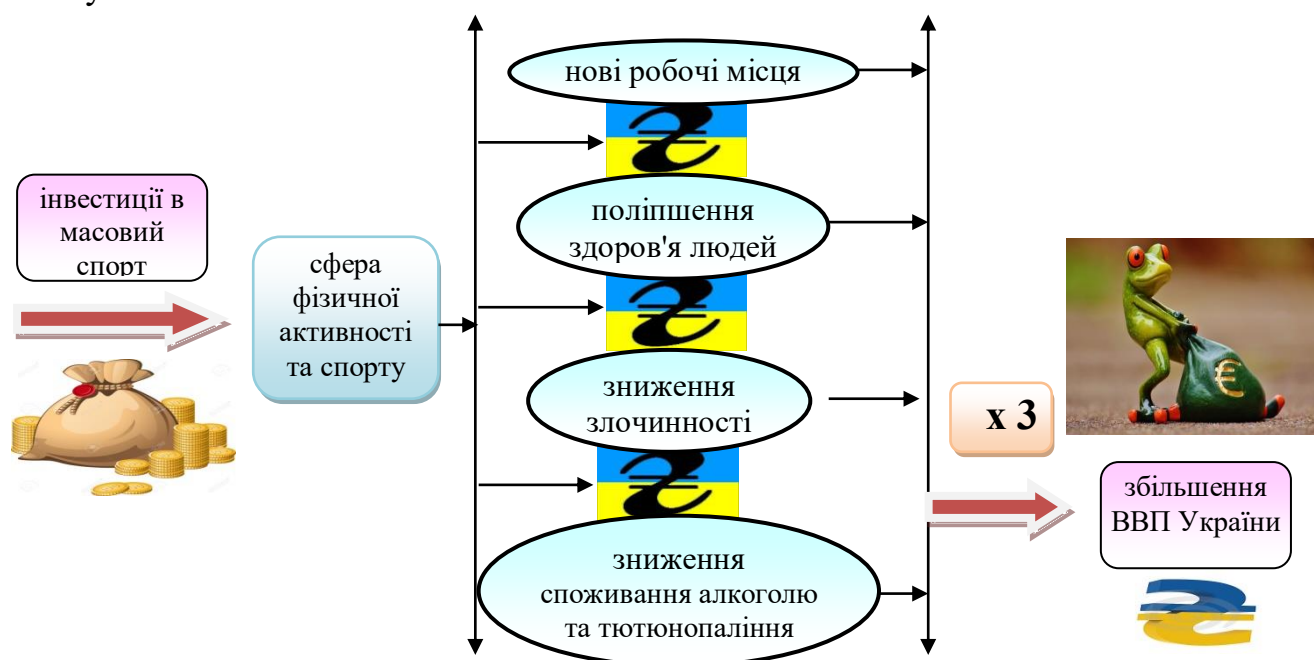

Рис.1. Схема дії мультиплікаційного ефекту на економіку при зростанні інвестицій в фітнес і масовий спорт

1. Державна політика в галузі оздоровчої фізичної культури

У 1993 р. прийнято закон «Про фізичну культуру і спорт». Протягом 1994-1997 рр. реалізувалася Державна програма розвитку фізичної культури і спорту, а з 1999 р. виконувалася Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації».

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у формуванні, зміцненні, збереженні здоров'я населення, підвищенні працездатності та збільшенні тривалості активного життя.

Разом з тим, у країні має місце недооцінка соціально-економічної, оздоровчої і виховної ролі фізичної культури і спорту, відсутня чітко скоординована програма взаємодій різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, що негативно позначається на здоров'ї населення та соціально-економічному розвитку держави.

Переважає більшість населення, особливо в сільській місцевості, практично позбавлена можливості займатися будь-якими формами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи. Відсутня чітка система залучення різних вікових груп до занять фізичною культурою і спортом.

Дуже мало уваги приділяється фізичному вихованню в сім'ях, середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних і вищих навчальних закладах. Це питання не займає належне місце і в роботі місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Не задовольняється природна біологічна потреба дітей, учнівської і студентської молоді в руховій активності. Як наслідок – 80 відсотків дітей і підлітків мають різні відхилення у фізичному розвитку.

Аналіз становища, що склалося, свідчить про наявність і розвиток таких негативних тенденцій у фізкультурно-спортивному русі: недооцінка ролі масової фізичної культури і спорту в соціальному розвитку суспільства, гармонійному удосконаленні особи, утвердженні здорового способу життя; зменшення питомої ваги позаурочних занять з фізичного виховання в середніх загальноосвітніх і професійних навчально-виховних закладах та обов'язкових занять у вищих навчальних закладах; руйнування ефективних форм організації фізкультурно-оздоровчої роботи в трудових колективах, за місцем проживання, в місті та селі. Водночас спостерігається значне скорочення штатних фізкультурно-спортивних працівників; недостатня державна підтримка провідних спортсменів, здатних демонструвати високі міжнародні досягнення, незадовільне забезпечення сучасними засобами підготовки національних збірних команд і резерву, невідповідність матеріально-технічної бази та інвентарю міжнародним стандартам, що може призвести найближчим часом до значного відставання спорту вищих досягнень від світового рівня; комерціалізація фізкультурно-спортивної галузі та виділення професійного спорту в окрему сферу; значне відставання фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи, особливо в сільській місцевості; зменшення державних інвестицій на утримання, реконструкцію і будівництво фізкультурно-спортивних об'єктів, виробництво спортивного одягу і взуття, інвентарю та обладнання, руйнування матеріально-технічної бази, її використання

не за призначенням, підвищення цін на фізкультурно-оздоровчі та спортивні послуги; неналежне фінансування наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту та підготовки науково-педагогічних кадрів; зниження інтересу профспілкових та інших громадських організацій до проблем розвитку фізичної культури і спорту.

У 1990-роках в Україні покладено початок формуванню фітнес-індустрії, яка ґрунтувалася на діяльності переважно приватних фізкультурно-оздоровчих організацій – фітнес клубів, фітнес-центрів, спортивно-оздоровчих комплексів. Але зростання популярності фітнес-центрів, різних клубів здоров'я та інших подібних оздоровчо-рекреаційних центрів в Україні стало не втіленням державної політики, а наслідком діяльності ентузіастів і комерційних структур, що впроваджують у практику ефективні оздоровчі технології та інші досягнення, запозичені в країнах Заходу і Сходу.

З метою створення умов для реалізації права громадян на заняття фізичною культурою і спортом та підвищення рівня фізкультурно-оздоровчої роботи серед населення прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 49 «Про утворення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»». Уряд підтримав пропозицію Державного комітету з питань фізичної культури і спорту щодо створення таких центрів, основними завданнями яких визначено:

1. залучення широких верств населення до регулярних оздоровчих занять, надання фізкультурно-спортивних послуг, поєднання масових та індивідуальних форм організації фізкультурно-спортивної роботи за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення;
2. формування у громадян потреб у руховій активності та створення умов для їх задоволення;
3. проведення просвітницької роботи з питань оздоровлення населення;
4. організація та проведення змагань, конкурсів, показових виступів, фестивалів, спортивних свят та інших заходів за місцем проживання і в місцях масового відпочинку населення;
5. обладнання та утримання фізкультурно-спортивних споруд.

Оскільки такі центри мають виконувати місію залучення широких верств населення до ведення здорового способу життя, а, отже, їхні, послуги не повинні бути надто дорогими для звичайного громадянина, то їм варто надати відповідного організаційно-правового статусу. Було передбачено, що центри являтимуть собою спеціалізовані бюджетні організації для провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку. Вони будуть мати юридичний статус, матимуть самостійний баланс, рахунки в установах Державного казначейства, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, штампи і бланки.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» у Положенні про Міністерство молоді та спорту України, затвердженого Указом Президента України від 24 липня 2013 року № 390, пункт 4, у підпункту 47 чітко описано про сприяння Міністерством молоді та спорту України розвитку різних форм фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової діяльності за місцем навчання,

роботи, проживання та відпочинку населення, що забезпечує в межах своїх повноважень діяльність центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх».

Центри фізичного здоров'я населення – це заклади фізичної культури і спорту, які здійснюють діяльність шляхом залучення різних груп населення, зокрема соціально незахищених, до занять фізичною культурою за місцем проживання чи відпочинку та є бюджетними організаціями або комунальними підприємствами.

Центри фізичного здоров'я населення створюються та діють відповідно до положення про центри фізичного здоров'я населення, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

Засновниками центрів фізичного здоров'я населення можуть бути, зокрема:

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту;
- місцеві державні адміністрації;
- органи місцевого самоврядування.

Фінансування діяльності центрів фізичного здоров'я населення здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

2. Стан та перспективи розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні

Здоров'я населення, його фізична підготовленість є предметом уваги Верховної Ради та уряду України. Доказом цього є прийняття Закону України "Про фізичну культуру і спорт" (1993 р.), у якому містяться конкретні статті, присвячені оздоровчій фізичній культурі.

У 1994 році Указом Президента України ухвалено "Державну програму розвитку фізичної культури і спорту в Україні на період 1994-1997 років".

У грудні 1997 року Державний комітет з фізичної культури і спорту прийняв "Концептуальні засади подальшого розвитку фізичної культури і спорту в Україні". У них зазначено, що Державна програма на 1994-1997 роки не виконана, а лише відіграла роль стабілізатора.

Система фізичної культури України перебуває у кризовому стані і не може вирішити проблем, які постають перед нею. Головними недоліками її функціонування є: недостатній обсяг рухової активності, низька якість навчального процесу в навчально-виховній сфері; руйнація управління фізкультурно-оздоровчою роботою з населенням, яке раніше здійснювалося через систему взаємодії органів житлово-комунального господарства та органів управління фізичною культурою в соціально-побутовій сфері; згортання фізкультурно-масової роботи у виробничій сфері; значне відставання матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту від реальних потреб населення, її незадовільний технічний стан та умови утримання.

У "Концептуальних засадах" визначено найбільш актуальні завдання, які слід розв'язати у перспективі: розбудова фізкультурно-спортивного руху з урахуванням змін в усіх сферах суспільного життя та ціннісних орієнтацій населення; забезпечення переорієнтації практичної діяльності сфери на пріоритетну проблему –

зміцнення здоров'я різних верств населення засобами фізичного виховання і спорту; створення умов для задоволення потреб кожного громадянина України у підвищенні рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку; виховання у населення України активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя.

3. Державні та громадські організації в системі управління оздоровчою фізичною культурою

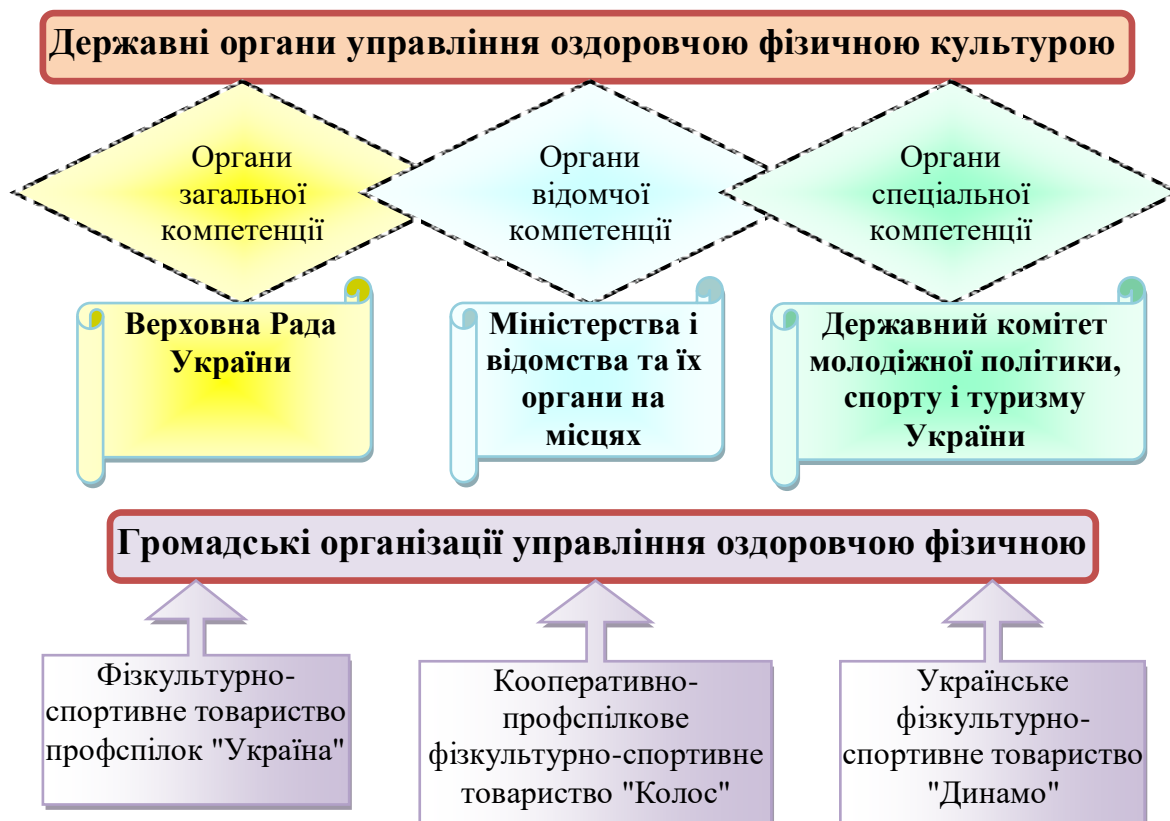

Рис. 2. Державні та громадські організації в системі управління оздоровчою фізичною культурою

Державні органи управління, до компетенції яких входить управління оздоровчою фізичною культурою, умовно можна поділити на три групи: органи загальної, відомчої та спеціальної компетенції.

До першої з названих груп належать такі, що у своїй діяльності розв'язують питання різних сфер життя нашої країни, у тому числі фізичної культури. Найголовнішим представником органів управління загальної компетенції є Верховна Рада України. Це вищий орган законодавчої влади, який приймає законодавчі акти, які регулюють розвиток фізичної культури в країні. Верховною Радою України у грудні 1993 року прийнято Закон України "Про фізичну культуру і спорт".

У складі Верховної Ради України діє комітет з питань молоді, спорту й туризму. Аналогічні функції виконують ради народних депутатів обласного, міського та районного рівнів. Рішення рад народних депутатів мають законодавчий

характер і є обов'язковими для всіх фізкультурних організацій, які розташовані на їх території.

Другу групу державних органів, у компетенції яких знаходяться питання оздоровчої фізичної культури, складають органи відомчої компетенції. До їх складу входить низка міністерств і відомств та їх органи на місцях, зокрема Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство культури, Міністерство оборони, Комітет національної безпеки, Міністерство внутрішніх справ та ін.

Третю групу органів державного управління складають органи спеціальної компетенції. До них належать Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України, а на обласних, міських, районних рівнях – управління, відділи, сектори держадміністрацій.

Громадські організації керують оздоровчою фізичною культурою у своїх сферах з урахуванням місцевих, відомчих особливостей, традицій тощо.

Фізкультурно-спортивне товариство профспілок "Україна" є масовою, добровільною, самостійною громадською організацією, яка на умовах індивідуального й колективного членства об'єднує громадян, громадські організації, трудові колективи промислових підприємств, колективи навчальних закладів з метою розвитку фізичної культури, створення належних умов для зміцнення здоров'я народу України.

Кооперативно-профспілкове фізкультурно-спортивне товариство "Колос" агропромислового комплексу (АПК) України є масовою, добровільною, самостійною громадською організацією, яка об'єднує на умовах індивідуального й колективного членства громадян України, підприємства й організації АПК, підприємства й організації інших галузей народного господарства, розташовані в сільській місцевості.

Українське фізкультурно-спортивне товариство "Динамо" є громадською організацією працівників та військовослужбовців органів внутрішніх справ та державної безпеки України, робітників та службовців установ та підприємств МВС та СБУ, а також членів їх сімей.

4. Фізкультурно-оздоровчий менеджмент та маркетинг

Класифікувати організації фізкультурно-спортивної спрямованості можна за різними ознаками. Залежно від цілей діяльності, всі вони поділяються на такі, що: здійснюють фізкультурно-оздоровчу та навчально-спортивну роботу (спортивні школи, центри, клуби); забезпечують можливість занять фізичною культурою (спортивні споруди, фізкультурно-оздоровчі комплекси, пункти прокату, турбази) та виготовляють інвентар, обладнання, одяг, взуття; забезпечують медичне обслуговування (диспансери); готують фізкультурні кадри (навчальні заклади); забезпечують сферу фізичної культури необхідною інформацією, проводять пропаганду фізкультурно-спортивних знань (спортивні газети, журнали, товариство "Знання").

Організації у сфері фізичної культури також можна поділити на дві групи: некомерційні та комерційні.

Некомерційні поділяються на державні та громадські. До громадських належать: фізкультурні колективи, осередки, спортивно-оздоровчі центри, спортивні комплекси, ДСТ, федерації, спілки, ліги, клуби туристів та ін. До комерційних належать: спортивно-оздоровчі центри, спортивні комплекси, басейни, інші спортивні споруди.

Усі розглянуті вище фізкультурно-оздоровчі організації виконують такі функції: операційну (виробництва і споживання фізкультурно-оздоровчих послуг); маркетингову; трудоворесурсну; фінансоворесурсну.

Кожна з цих функцій потребує ефективного впровадження, а разом – як система функцій відповідної координації. У зв'язку з цим у фізкультурно-оздоровчих організаціях необхідна система фізкультурно-оздоровчого менеджменту. Вона, у свою чергу, складається з трьох підсистем: керуючої, результуючої та забезпечувальної.

Керуюча підсистема. До керуючої підсистеми входять керівники різних рівнів управління, які залежать від типу фізкультурно-оздоровчої організації. Керуюча підсистема здійснює свою діяльність через виконання загальних управлінських функцій, у результаті чого розробляються конкретні методи впливу на результуючу і забезпечувальну підсистеми.

Результуюча підсистема. Результуюча підсистема виконує операційну функцію, тобто безпосередньо виробляє фізкультурно-оздоровчі послуги (ФОП). ФОП – це діяльність, спрямована на збереження та зміцнення здоров'я людей, формування в них навичок здорового способу життя.

Забезпечувальна підсистема прямо не пов'язана з виробництвом ФОП, але створює для цього належні умови. В рамках забезпечувальної підсистеми проводяться: маркетингова і фінансова діяльність та робота з персоналом організації. Забезпечувальній підсистемі, на відміну від результуючої і керуючої підсистем, делеговані повноваження лише виконавчого характеру.

Ряд характеристик ФОП: невідчутність, неможливість збереження, невід'ємність від джерела, відносна нестабільність якості, обов'язковість систематичного споживання.

Вимоги до надання ФОП: формування груп за рівнем фізичного стану, професією, віком, інтересами; використання індивідуальних програм оздоровлення та комп'ютерних технологій; тривалість надання ФОП; гігієна, безпека під час занять; безвідмовність у консультаціях; доступність і ввічливість персоналу; комфортність та естетичність оточення; компетентність фахівців, їх відповідність сучасному рівню.

Після визначення виду фізкультурно-оздоровчих послуг, які будуть пропонуватися населенню, необхідно визначити шляхи та засоби їх проникнення на ринок. Для цього розробляється маркетинговий план. Він включає: збір інформації, аналіз ринку, знання маркетингових функцій та середовища, маркетингову ревізію.

Здійснюючи маркетингову політику, необхідно пам'ятати, що успішна реалізація ФОП можлива за умови компетентного керівництва, залучення до роботи кваліфікованих фахівців, наявності необхідних умов для відвідувачів, обладнання клубу сучасними тренажерами, комп'ютерною технікою; розробки індивідуальних програм та відмінного сервісу.

Контрольні запитання:

1. Які в Україні існують проблеми відносно розвитку фізичної культури і спорту?
2. Які основні задачі ставляться перед центрами фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»?
3. Хто може бути засновниками центрів фізичного здоров'я населення?
4. Яким чином класифікуються організації фізкультурно-спортивної спрямованості залежно від цілей діяльності?
5. За якими умовами можлива успішна реалізація ФОП при здійсненні маркетингової політики?

ТЕСТОВІ ПИТАННЯ

1. **З яких підсистем складається фізкультурно-оздоровчий менеджмент?**
 - a. операційної, маркетингової, трудоворесурсної, фінансово ресурсної;
 - b. керуючої, результуючої та забезпечувальної;
2. **В якому році кабінет Міністрів України прийняв рішення «Про утворення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»?**
 - a. 1999 році;
 - b. 2001 році;
 - c. 2003 році.
3. **Якими організаціями здійснюється управління оздоровчою фізичною культурою в Україні?**
 - a. державними і громадськими;
 - b. органами загальної, відомчої та спеціальної компетенції.
4. **Встановіть, які організації входять до державних органів управління оздоровчої фізичної культури України:**

Державні органи управління

Сутність

1) органи загальної компетенції	а) міністерств і відомств та їх органи на місцях, зокрема Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство культури, Міністерство оборони, Комітет національної безпеки, Міністерство внутрішніх справ та ін.
2) органи відомчої компетенції	б) Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України
3) органи спеціальної компетенції	в) Верховна Рада України

Відповідь: _____

ЛІТЕРАТУРА

1. Бессарабова О.В. Курс лекцій з дисципліни «Загальна теорія спорту для всіх» для студентів фак. фіз. вих. напряму підг. : 6.010203 «Здоров'я людини» / уклад. О.В. Бессарабова, В.І. Кемкіна, О.І. Ванюк. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2016. – 88 с.
2. Ивко И.А. Физкультурно-оздоровительные технологии : курс лекций / сост. И. А. Ивко. – Омск : Изд-во СибГУФК, 2009. – 152 с.

